

POSTANOWIENIE

Dnia 13 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Dziergawka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Kołodziejcki

SSN Stanisław Stankiewicz

w sprawie H. Z.

skazanej z art. 284 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej

na posiedzeniu w dniu 13 listopada 2024 r., w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich

na korzyść skazanej

od postanowienia Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 5 września 2023 r., sygn. akt IV Kz 785/23

umarzającego postępowanie w przedmiocie rozpoznania zażaleń

na postanowienie Sądu Rejonowego w Olkuszu

z dnia 19 kwietnia 2023 r., sygn. akt II K 630/21

postanowił:

1. uchylić zaskarżone postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 5 września 2023 r., sygn. akt IV Kz 785/23 oraz postanowienie Sądu Rejonowego w Olkuszu z dnia 19 kwietnia 2023 r., sygn. akt II K 630/21 i na podstawie art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k. postępowanie umorzyć;

2. kosztami procesu obciążyć Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Olsztynie wyrokiem z dnia 2 marca 2022 r., w sprawie o sygn. akt II K 630/21, utrzymanym w mocy wyrokiem Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 30 grudnia 2022 r., w sprawie o sygn. akt IV Ka 1168/22, skazał H. Z. za czyn z art. 284 § 1 k.k. w zw. z art. 12 § 1 k.k.

Sąd Rejonowy w Olsztynie postanowieniem z dnia 19 kwietnia 2023 r., w sprawie o sygn. akt II K 630/21, wydanym w trybie art. 626 § 2 k.p.k., zasądził od skazanej H. Z. na rzecz oskarżycielki posiłkowej J. P. kwotę 6000 (sześć tysięcy) złotych tytułem zwrotu wydatków związanych z ustanowieniem pełnomocnika z wyboru, w pozostałym zakresie wniosku nie uwzględniając. Na powyższe postanowienie zażalenie wniósł obrońca skazanej oraz pełnomocnik oskarżycielki posiłkowej.

W dniu [...] maja 2023 r. skazana H. Z. zmarła (k. 539-540).

Sąd Okręgowy w Krakowie postanowieniem z dnia 5 września 2023 r., w sprawie o sygn. akt IV Kz 785/23, na podstawie art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. (po sprostowaniu) w zw. z art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k. i art. 632 pkt 2 k.p.k., umorzył postępowanie w przedmiocie rozpoznania zażaleń obrońcy i pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej na postanowienie Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 19 kwietnia 2023 r., sygn. akt II K 630/21, w przedmiocie zasądzenia wydatków na rzecz oskarżycielki posiłkowej związanych z ustanowieniem pełnomocnika. W uzasadnieniu Sąd Okręgowy w Krakowie wskazał, że skoro skazana H. Z. zmarła w dniu [...] maja 2023 r., a więc po wydaniu przez Sąd Rejonowy zaskarżonego postanowienia a przed rozpoznaniem przez Sąd Okręgowy złożonych na nie zażaleń, postępowanie w przedmiocie tych zażaleń należało umorzyć w oparciu o art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k. i art. 632 pkt 2 k.p.k. Wywodząc dalej sąd odwoławczy wskazał, że z uwagi na śmierć skazanej po wydaniu zaskarżonego postanowienia, umorzenie postępowania w przedmiocie złożonych zażaleń skutkowało uprawomocnieniem się zaskarżonego orzeczenia. Natomiast zasądzenie dalszych należności od nieżyjącej w chwili orzekania przez Sąd Okręgowy skazanej było nieuprawnione, pomimo, iż co do zasady, jak podkreślił sąd odwoławczy, orzeczenie takie powinno zostać w realiach niniejszej sprawy wydane.

Kasację w trybie art. 521 § 1 k.p.k. na korzyść zmarłej H. Z. wniósł Rzecznik Praw Obywatelskich, zaskarżając w całości postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 5 września 2023 r., sygn. akt IV Kz 785/23 i zarzucając rażące naruszenie prawa karnego procesowego, tj. art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k., stanowiące bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., polegające na umorzeniu postępowania odwoławczego dotyczącego rozpoznania zażaleń obrońcy i pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej na postanowienie Sądu Rejonowego w Olkuszu z dnia 19 kwietnia 2023 r., sygn. akt II K 630/21, w przedmiocie zasądzenia wydatków na rzecz oskarżycielki posiłkowej związanych z ustanowieniem pełnomocnika wobec śmierci w dniu [...] maja 2023 r. skazanej, tj. przed wydaniem tego orzeczenia odwoławczego, co nakazywało - z uwagi na śmierć oskarżonej - uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w Olkuszu z dnia 19 kwietnia 2023 r., sygn. akt II K 630/21 i umorzenie powyższego postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k. W konkluzji Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 5 września 2023 r., sygn. akt IV Kz 785/23 oraz uchylenie zaskarżonego zażaleniem przez obrońcę i pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej postanowienia Sądu Rejonowego w Olkuszu z dnia 19 kwietnia 2023 r., sygn. akt II K 630/21, które w następstwie postanowienia wydanego przez Sąd Okręgowy uprawomocniło się w dniu 5 września 2023 r. i umorzenie postępowania w przedmiocie zasądzenia wydatków na rzecz oskarżycielki posiłkowej związanych z ustanowieniem pełnomocnika na podstawie art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest oczywiście zasadna, co umożliwiło jej rozpoznanie na posiedzeniu, bez udziału stron, w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Rację ma skarżący podnosząc, że zaskarżone postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 5 września 2023 r., sygn. akt IV Kz 785/23 jest wadliwe, albowiem zapadło z rażącym naruszeniem prawa, opisanym w zarzucie kasacji.

We wstępnych rozważaniach wskazać należy, że śmierć oskarżonej, stosownie do treści art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k., stanowi bezwzględną przesłankę procesową, skutkującą

niedopuszczalnością postępowania karnego (zob. wyrok SN z dnia 15 kwietnia 2008 r., II KK 48/08). W przypadku jej stwierdzenia, zgodnie z dyspozycją powołanego przepisu, nie wszczyna się postępowania, a wszczęte umarza. Wykładnia tego przepisu daje asumpt do twierdzenia, że ma on zastosowanie do każdego typu i każdego etapu postępowania. Trafnie zatem w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że postępowanie umarza się w każdym jego stadium, w którym przesłanka ta zaistnieje, także po wydaniu wyroku, ale przed jego uprawomocnieniem (zob. wyrok SN z dnia 9 maja 2023 r., V KK 132/23; wyrok SN z dnia 19 kwietnia 2023 r., III KK 44/23). Kontynuowanie procesu i wydanie wyroku stanowi uchybienie określone w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k.

W realiach niniejszej sprawy, śmierć skazanej stanowiła bezwzględną przeszkodę procesową uniemożliwiającą dalszy tok postępowania i na tej podstawie, rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego w Krakowie o umorzeniu postępowania było prawidłowe. Przy tym podkreślenia wymaga okoliczność, że zakres tego umorzenia, ograniczony jedynie do postępowania w przedmiocie zażaleń wniesionych przez obrońcę skazanej oraz pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej, nie może zyskać aprobaty. W niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, że określona wart. 17 § 1 pkt 5 k.p.k. negatywna przesłanka wystąpiła przed wydaniem postanowienia przez Sąd Okręgowy, a zatem zarówno zaskarżone postanowienie, jak i utrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Rejonowego, są obarczone uchybieniem wskazanym w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., powodującym bezwzględną konieczność uchylenia tych orzeczeń, niezależnie od powodów jego zaistnienia i wpływu na ich treść.

Dlatego rację ma Rzecznik Praw Obywatelskich podnosząc, że sąd odwoławczy dopuścił się rażącego naruszenia prawa procesowego, ponieważ nie orzekł o uchyleniu zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w Olkuszu zgodnie z dyspozycją art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., co doprowadziło do jego uprawomocnienia się i tym samym pozostawienia go w obrocie prawnym.

Przekładając powyższe na grunt rozpatrywanej sprawy stwierdzić należy, że okoliczność związana ze śmiercią skazanej nakazywała nie tylko umorzenie postępowania (w przedmiocie wydania postanowienia uzupełniającego do wyroku

Sądu Rejonowego w Olkuszu z dnia 2 marca 2022 r., sygn. akt II K 630/21), ale również uchylenie orzeczenia uzupełniającego do wyroku Sądu Rejonowego w Olkuszu, sygn. akt II K 630/21, w przedmiocie kosztów procesu z dnia 19 kwietnia 2023 r. W konsekwencji wydanie postanowienia rozstrzygającego tylko o umorzeniu w konfiguracji zaistniałej w niniejszej sprawie, skutkującego uprawomocnieniem się zaskarżonego zażaleniami orzeczenia, stanowi uchybienie z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k.

Zatem ziszczenie się negatywnej przesłanki procesowej z art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k. powinno w postępowaniu kasacyjnym skutkować uchyleniem nie tylko orzeczenia sądu odwoławczego, ale również nieprawomocnego orzeczenia sądu I instancji i umorzeniem postępowania karnego (zob. wyrok SN z dnia 11 maja 2017 r., II KK 126/17; wyrok SN z dnia 3 lutego 2021 r., II KK 425/20).

Konkludując, śmierć skazanej stanowi bezwzględną przeszkodę procesową z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k., uniemożliwiającą dalszy tok postępowania uzupełniającego w przedmiocie kosztów procesu, w trybie art. 626 § 2 k.p.k. Wniesiona w takiej sytuacji kasacja winna skutkować nie tylko umorzeniem postępowania, ale także uchyleniem postanowienia sądu odwoławczego oraz postanowienia sądu I instancji.

W związku z wystąpieniem ujemnej przesłanki procesowej określonej w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k. konieczne było zatem uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 5 września 2023 r., sygn. akt IV Kz 785/23 oraz postanowienia Sądu Rejonowego w Olkuszu z dnia 19 kwietnia 2023 r., sygn. akt II K 630/21 i umorzenie postępowania.

Kosztami postępowania kasacyjnego obciążony został Skarb Państwa w oparciu o przepis art. 632 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji.

[J.J.]

[a!]

Paweł Kołodziejski

Anna Dziergawka

Stanisław Stankiewicz